

fie de la una privată (Petrom). Companiile erau forțate să-și subvenționeze clienții cu energie ieftină. Cine beneficia mai mult de subvenții? Evident, cine consuma mai mult. Întrebarea e, dacă statul voia să protejeze micii consumatori și pe cei mai săraci, de ce nu a alocat altfel subvențiile, și oare ar fi ajuns banii?

Noi zicem că da. De pildă, în 2009 statul ar fi putut permite imediat liberalizarea pieței (toți consumatorii plătind prețuri de piață); ar fi încasat dividendele pentru profiturile suplimentare de la Petrom (unde deține 20%) și Romgaz (80%); iar din sumă putea plăti toată diferența de preț pentru consumatorii casnici. După calculele EFOR, ar mai fi rămas și bani la buget: cu cca 494 mil USD pe an se putea acoperi creșterea de prețuri la casnici, în timp ce statul ar fi încasat 740 mil USD. La fel, în 2011, când s-a discutat de "impozitul pentru profituri-le suplimentare rezultate din liberalizare" (aplicat abia din 2013), statul a mai avut o șansă să convertească subvențiile date

3. CE FACEM DE ACUM ÎNCOLO CU LIBERALIZAREA PENTRU GOSPODĂRII?

Așadar, amânarea liberalizării a fost multă vreme în beneficiul consumatorilor industriali. Odată cu liberalizarea definitivă a pieței pentru non-casnici, a dispărut subvenționarea netransparentă a unor industrii; dar dispare și sursa de venituri la bugetul statului prin care s-ar fi putut acoperi creșterea de prețuri pentru casnici. Ce e de făcut?

În primul rând, trebuie refăcut calendarul de liberalizare. Indiferent că termenul limită va fi 2021 (după lege) sau 2018 (după angajamentele UE), calendarul vechi trebuie ajustat din cauză că în piața liberă vedem alte prețuri decât paritatea de import din 2012.

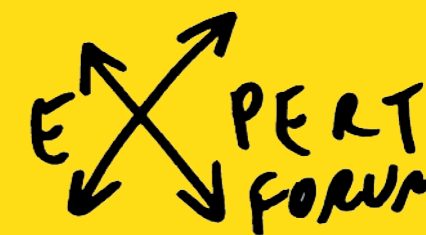
Apoi, ar trebui regândită schema liberalizării. Calendarul are în vedere o creștere graduală de prețuri, care are dezavantajul că subvenționează în continuare, până în 2018, pe consumatorii casnici care consumă mai mult, fiind o subvenție pe unitatea de gaz consumată (fig 3). Varianta cea mai simplă

marilor consumatori în subvenții pentru cei mici. La un impozit de 60% pe aceste venituri suplimentare, EFOR a găsit că statul putea colecta anual până la 858 milioane USD, acoperitor pentru creșterea de prețuri la consumatorii casnici (494), putând face și deduceri pentru investiții și scheme de sprijin pentru IMM-uri. Chiar și așa cum s-a aplicat, impozitul suplimentar a adus în 2013-2014 venituri suplimentare la buget de peste 300 mil USD, dar acești bani au mers la bugetul general, în loc să fie folosiți de Ministerul Muncii pentru sprijinul celor săraci.

Așadar, reglementarea prețurilor e **de facto un impozit pe profiturile companiilor, din care sunt subvenționați consumatorii**; ar trebui să ne uităm la aceste resurse cu aceeași atenție pe care o merită orice bani publici. Nu există motive ca resursele să fie alocate netransparent către consumatorii ineficienți și bogați.

pentru noul calendar de liberalizare ar fi o opțiune analizată de ANRE, "primii 2000 m3 mai ieftini": pentru toți consumatorii casnici, primii 2000 m3 consumați pe an să fie la prețul reglementat de azi, iar ce depășește să fie achiziționat de furnizori din piața liberă. Cantitatea de 2000 m3 ar scădea gradual până la zero în 2018. Așa s-a liberalizat piața de energie electrică, cu avantajul că favorizează în principal consumatorii cu venituri și consum mici (2000 m3 fiind consumul anual al unui apartament de 3 camere cu centrală proprie), obligându-i pe cei care depășesc limita să cumpere diferența la preț de piață. Trebuie finalizată liberalizarea cât mai repede, în 2018, ca și consumatorii casnici să aibă alternative la un monopol reglementat; iar până în 2018 vom avea alternative la Gazprom (Baumgarten). Ministerul Muncii trebuie să facă o schemă de sprijin tocmai pentru consumatorii vulnerabili. De fapt, liberalizarea IMM-urilor a avut succes: 12% și-au schimbat deja furnizorul și 30% și-au renegociat contractele.

LIBERALIZAREA PIEȚEI DE GAZE: CINE ARE DE PIERDUT?

Policy Brief no. 35, Februarie 2015

Cu ceva poticneli și în ciuda unei opoziții puternice, piața de gaze naturale s-a liberalizat pentru consumatorii non-casnici la sfârșitul anului trecut. Dar mai departe, nu știm ce se întâmplă: se amână liberalizarea pentru consumatorii casnici până în 2021, cu riscul unui *infringement* și al ruperii acordului cu FMI, sau o facem, cum promisesem, până în 2018? Și până la urmă, cum e mai bine pentru consumatorul de la noi?

EFOR vă spune de ce trebuie să liberalizăm și cum

- Anii trecuți, amânarea liberalizării a fost nu în beneficiul micilor consumatori, ci în avantajul unor consumatori industriali mari, culmea, aflați deja în piața liberalizată.
- Pentru consumatorii casnici trebuie regândit calendarul de liberalizare. Prin prețurile reglementate, continuăm să subvenționăm mai mult pe cei bogați, în timp ce gospodăriile sărace nici măcar nu sunt conectate la rețeaua de gaz.

În 2014, simpla idee că piața de gaze chiar urma să se liberalizeze definitiv, fără posibilitate de întoarcere, pentru consumatorii non-casnici, a iscat o adevărată furtună în sector.

Pentru cine nu cunoaște ciudățeniile pieței de gaze din România, opoziția la liberalizare venea din cele mai surprinzătoare direcții: de pildă, de la marii consumatori ca Interagro care, teoretic, se aflau deja de ani de zile în piața liberă.

La fel, tot stranie a părut și opoziția Guvernului la liberalizarea pieței în vara lui 2014, când prețurile din calendarul de liberalizare ajunseseră deja la nivelul din piața liberă. Nimic mai simplu decât să renunți la calendar vara, când consumul e mic, lumea e relaxată, iar negocierile sunt mai simple când depozitele subterane sunt pline și importurile negliabile.

Dacă pentru non-casnici liberalizarea s-a produs în cele din urmă la finele lui 2014, întrebarea acum este: e bine sau rău să se liberalizeze piața

1. CE ÎNSEAMNĂ LIBERALIZARE?

Pentru multă lume, liberalizarea e înțeleasă ca o simplă creștere de prețuri, care nu s-ar justifica pentru că, 1) avem salarii mai mici decât în Vest, deci și prețurile pe care le plătim ar trebui să fie mai mici, și 2) până la urmă, dacă tot avem gazul nostru, de ce să nu ni-l dăm mai ieftin.

Ca să pornim de la coadă la cap, prețurile dintr-o piață se formează din cerere și ofertă: nu poate cere nimeni oricât, dacă nu se găsește cineva care să și accepte prețul. Apoi, cumva, vrem prețuri reglementate numai când vine vorba de energie, nu la mâncare, medicamente, servicii telefonice, echipamente electronice, pe care le cumpărăm din piețe libere. Nu în ultimul rând, gazul nu e "al nostru" - ce consumăm acum e luat de la generațiile ce vin, deci ar trebui să consumăm numai ce e eficient și să prețuim scump resursele limitate, ca să aibă și urmașii noștri ce consuma; desigur, mai departe trebuie găsit și acel echilibru între ce câștigă companiile din industriile extractive și ce câștigă "statul", adică cetățeanul contribuabil.

Dar liberalizarea nu înseamnă o creștere arbitrară de prețuri, în beneficiul unor companii pe socoteala consumatorilor. O piață liberă înseamnă alternative, posibilitatea consumatorului să aleagă între furnizori, prețuri suficient de mari încât să nu justifice risipa, dar suficient de mici încât să justifice cea mai bună utilizare a unei resurse limitate. Principala îngrijorare legată de liberalizare, legitimă, este că într-o piață liberă consumatorul are de câștigat doar în măsura în care există alternative, concurență între furnizori, o piață dezvoltată, limitarea abuzurilor de poziție dominantă, o informare corectă cu privire la opțiuni și o protecție adecvată a drepturilor consumatorilor - inclusiv privind calitatea. În realitate, liberalizarea pieței de gaze a însemnat și un astfel de program

și pentru gospodării? Și când ar trebui să se întâmple, în 2018 sau 2021?

de (de)reglementări necesare pentru construcția unei piețe, nu doar un tabel cu creșteri de prețuri până la o paritate ipotetică la prețurile de import¹. Tot în liberalizarea pieței, de pildă, intră și măsurile de construcție a unei burse funcționale de energie, obligativitatea tranzacționării unor cantități suficiente de mari de gaze naturale în piețe competitive pentru a se forma prețuri relevante. Concurența se poate construi în mai multe feluri. Ideal, ar trebui să avem multe surse de gaze, mulți furnizori, o platformă pe care să se vândă ca la licitație celui

care răspunde cu prețul cel mai bun. În România, deocamdată avem 3 surse importante de gaze (Petrom, Romgaz, importuri de la Gazprom); mulți furnizori (100+) și un început de platformă pe care se tranzacționează deocamdată mai transparent decât în contractele bilaterale de până acum, dacă nu și suficient de competitiv. Ca potențial pentru o concurență adevărată, stăm mai bine decât multe alte țări

europene (fig. 1). Vom sta și mai bine în momentul în care piețele noastre vor fi interconectate: în loc să importăm doar gaz rusesc pe una-două rute de transport, vom putea importa gaze din mai multe surse și pe mai multe rute, odată ce se finalizează proiecte europene de interconectare într-o piață unică europeană; pentru acest lucru există și bani europeni (fig. 2). Slovacia, de pildă, și-a putut liberaliza rapid piața construind interconectori pe flux invers cu Cehia și Austria și depozite subterane mari și renegociind contractul cu Gazprom. Dar până la interconectare, concurența poate crește și prin reglementări inteligente ca obligarea participanților să tranzacționeze competitiv prin bursă: așa s-a făcut în România cu energia electrică, iar în Polonia pentru gaze.

1. <http://discutii.mfinante.ro/static/10/Mfp/calendarpreturi/programgaze.pdf>

Fig 1: Indice compozit de concentrare a pieței angro, DG Energy, 2014

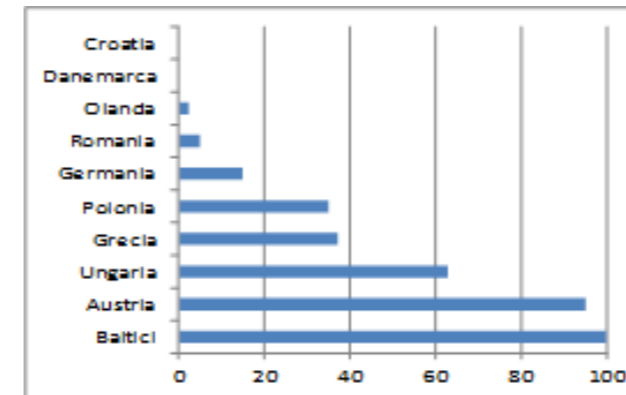

Fig 2. Proiecte de interconectare europeană

2. ÎN BENEFICIUL CUI A FOST AMÂNAREA LIBERALIZĂRII?

Cum am zis, una din ciudăteniile pieței de gaze naturale din România e interesul consumatorilor "eligibili" de mult, pentru amânarea liberalizării pentru ceilalți. Iată și explicația: dacă nu aveam o piață funcțională și nu se știa prețul relevant, "eligibili" aveau un pretext numai bun să pună presiuni pe companiile de stat și autoritățile publice să primească și ei gaze la preț reglementat. În alte cuvinte, prețurile reglementate au însemnat niște referințe de preț false

Fig 3. Subvenția prin preț reglementat. Primii 20% cei mai bogați primesc 38% din sprijin. BM, 2014

